

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη ομάδας Αρχαίων Ελληνικών: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ
Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΗΓΟΥΝΑΚΗΣ

A1α.

1. **Λάθος** («πολιτικήν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική»).
2. **Σωστό** («ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικήν τέχνην»).
3. **Λάθος** («ἡ δημιουργική τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής »).
4. **Λάθος** («Ζεὺς οὖν δεῖσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν»).
5. **Λάθος** («ὁ δὲ πρῶτος συστήσας μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος»).
6. **Λάθος** (« οἷς ἐπὶ τάναντία ἔστι χρῆσθαι μάλιστα»).

A1β.

Η αντωνυμία «αὐτῶν» αναφέρεται στη λέξη «θηρίων» και η αντωνυμία «οἷς» στη λέξη «ὄπλα».

B1.

Ο Δίας, για να διασφαλίσει την προοπτική επιβίωσης των ανθρώπων που διέτρεχαν άμεσο κίνδυνο αφανισμού, αποφασίζει να τους προσφέρει την «αἰδῶ» και τη «δίκη», που αποτελούν τα συστατικά στοιχεία της πολιτικής αρετής. Έτσι, θα είναι δυνατή η συγκρότηση κοινωνιών και η περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτισμού. Η ενέργεια αυτή του Δία δείχνει το ενδιαφέρον και τη φροντίδα του για τους ανθρώπους.

Η «αἰδῶς» αποτελεί το αίσθημα σεβασμού ενός μέλους της κοινότητας έναντι των υπολοίπων. Είναι όλες οι ηθικές αναστολές και φόβοι που προφυλάσσουν τον άνθρωπο από αντικοινωνική συμπεριφορά, με άλλα λόγια ο αυτοσεβασμός, η ντροπή που νιώθει ο άνθρωπος όταν έχει προβεί σε τέτοια συμπεριφορά. Σε ένα λεξικό με τον τίτλο Ὅροι, το οποίο ανάγεται στην πλατωνική Ακαδημία, η «αἰδῶς» ορίζεται ως «εκούσια υποχώρηση από απερίσκεπτη συμπεριφορά, σύμφωνα με το δίκαιο και αυτό που φαίνεται καλύτερο· εκούσια κατανόηση του καλύτερου· προσοχή για αποφυγή της δικαιολογημένης επίκρισης». Η δράση της είναι ανασταλτική και

αποτρεπτική και συμπίπτει με τη λειτουργία της ηθικής συνείδησης. Το συναίσθημα αυτό λειτουργεί και ως κίνητρο για την εκτέλεση του χρέους και του καθήκοντος που επιβάλλει η κοινωνία στα μέλη της, αφού με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η αγανάκτηση και η αποδοκιμασία των άλλων.

Από την άλλη ο όρος «δίκη» στο συγκεκριμένο απόσπασμα δε χρησιμοποιείται με τη σημασία της δικαστικής διαδικασίας. Βρίσκεται κοντά στην αρχική της σημασία: δίκη: το ορθό, το δίκαιο. Κατά προέκταση, η δίκη δηλώνει εδώ την έμφυτη αντίληψη για το σωστό, το κοινό περί δικαίου αίσθημα. Είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η ενύπαρκτη στον άνθρωπο αντίληψη για το δίκαιο και το άδικο, ο σεβασμός των γραπτών και άγραφων νόμων και των δικαιωμάτων των άλλων, καθώς και οι ενέργειες για την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων, όταν καταστρατηγούνται βάνουσα από κάποιον.

B2. 1γ 2δ 3στ 4ζ 5β

B3. 1γ 2γ 3β 4β 5α

B4.

Ο Αριστοτέλης στο κείμενο αναφοράς τονίζει την μεγάλη αξία της δικαιοσύνης για την αρμονική συμβίωση των μελών κάθε κοινωνίας. Ο νόμος και η δικαιοσύνη βοηθούν τον άνθρωπο να τηρεί το μέτρο και τη σωστή στάση απέναντι στα πάθη, και συνεπώς εξασφαλίζουν την τάξη, την αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των μελών της κοινωνίας. Επομένως, η τήρηση των νόμων και η εφαρμογή της δικαιοσύνης αποτελούν, για τον Αριστοτέλη, τον αναγκαίο περιορισμό για να τελειωθεί ο άνθρωπος, να ολοκληρώσει τον φυσικό του προορισμό. Χωρίς τη δικαιοσύνη ο άνθρωπος εισέρχεται σε ζώοδη κατάσταση («χωρισθείς νόμου και δίκης χειρίστον πάντων»). Ο Αριστοτέλης δίνει με σαφήνεια και έμφαση τις βλαβερές επιπτώσεις της αδικίας. Έτσι με μια σειρά αρνητικών προσδιορισμών χαρακτηρίζει την αδικία ως «το πιο ανυπόφορο και πιο ολέθριο πράγμα», ενώ τον άνθρωπο που δεν διαθέτει αρετή, δηλαδή τον άδικο, ως «το πιο ανόσιο ον» στις σχέσεις του με το θείο, «το πιο άγριο» στις σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους, «το χειρότερο από όλα τα όντα» στις ερωτικές απολαύσεις και στις απολαύσεις του φαγητού («διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ

ἔδωδὴν χεῖριστον»).

Αντίστοιχες απόψεις εκφράζει και ο Σωκράτης στο παράλληλο κείμενο. Θεωρεί ότι η δικαιοσύνη «είναι αρετή και σοφία», ενώ χρησιμοποιώντας τη μέθοδο εκ του αντιθέτου -όπως ο Αριστοτέλης - αποδοκιμάζει την αδικία, θεωρώντας την δημιουργό αρνητικών καταστάσεων μέσα στην κοινωνία («γεννά μίση και διχόνοιες παντού όπου μπει στη μέση»). Η αδικία είτε αφορά ελεύθερους είτε δούλους έχει τα ίδια ολέθρια αποτελέσματα σε οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα, όπως η πόλη ή ένα στρατόπεδο, καθιστώντας αδύνατη την ολοκλήρωση των στόχων των ανθρώπων («κάνει αδύνατη κάθε επιχείρησή τους»). Και για τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος φτάνει στην τελειότητά του, κινούμενος μόνο στα πλαίσια της δικαιοσύνης («τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζώων»).

Και οι δύο, λοιπόν, φιλόσοφοι φθάνουν στο ίδιο συμπέρασμα, αφενός ο Αριστοτέλης τονίζει ότι η δικαιοσύνη είναι το θεμέλιο συνοχής της πολιτικής κοινωνίας («ἢ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν»), αφετέρου ο Σωκράτης δηλώνει ότι «ευτυχῆς ὁ δίκαιος ἐνῶ ὁ ἀδίκος δυστυχῆς και ἄθλιος».

Γ1. Εκείνος, δηλαδή (με) ὅσα ἐπραξε ακολουθώντας (ἢ χρησιμοποιώντας) τη δική του ἀποψη για χάρη της δημοκρατικής σας παράταξης, παντού θα φανεί ὅτι ἔχει γίνει υπαίτιος αφενός πολλῶν ἀγαθῶν στην πόλη, αφετέρου ὅτι ἔχει δημιουργήσει στους εχθρούς πάρα πολλά και μέγιστα κακά· ὅσα, ὁμως, χωρὶς να θέλει, ἀλλά ἀκούσια ἀναγκάσθηκε να κάνει, αφενός στα ἀσχημα ὁ ἴδιος συμμετείχε σε ελάχιστο μέρος (ποσοστό), αφετέρου την ευθύνη για τη συμφορὰ δίκαια θα την εἶχαν αυτοὶ που σας ἐπεισαν, ἐπειδὴ τη συμπάθειά του σε σας και τη δική του ἀρετή την ἔδειξε στη δική σας ευτυχία και στις συμφορὲς των εχθρῶν.

Γ2. Ο συγκεκριμένος ομιλητής, αφού ἐπαίνεσε τον θεῖο του Νικία για τα δημοκρατικά του φρονήματα και τα ἀνδραγαθήματά του στον πόλεμο προς ὄφελος της πόλης του και της δημοκρατίας, συνεχίζει παρουσιάζοντας το δημοκρατικό ἦθος και ἄλλου μέλους της οικογένειάς του, του πατέρα του Εὐκράτη, ἀδερφού του Νικία. Αυτός, ὅταν ἐγίνε η τελευταία ναυμαχία, ἀπέδειξε περιτράνα την εὐνοιά του ἀπέναντι στη δημοκρατία («ἤδη τῆς τελευταίας ναυμαχίας γεγεννημένης φανεράν ἐπεδείξατο τὴν εὐνοίαν ἣν εἶχε περὶ τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον»). Ἀρνήθηκε, μάλιστα, ἀν και του προτάθηκε ἀπὸ τους εχθρούς της δημοκρατίας, να

ενταχθεί στο ολιγαρχικό κόμμα, δείχνοντας έτσι την αφοσίωσή του στο δημοκρατικό πολίτευμα («*παρακαλούμενος μετέχειν τῆς ὀλιγαρχίας ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευόντων τῶ πλήθει, οὐκ ἠθέλησεν αὐτοῖς πείθεσθαι*»).

Γ3.

ἑαυτοῦ : ἑαυτῶν -αὐτῶν-σφῶν αὐτῶν

πλήθους: τοῖς πλήθεσι(ν)

ἔπραξε : πράχθητι

πολλῶν : πλείστων

κακῶν : κακίοσι(ν) / χείροσι(ν)

μετέσχε : μετασχεῖν

εὐνοίαν: τάς εὐνοίας

εἶλε: ἔλε

ῶν: οὔσι(ν)

γεγενημένης: γενήσοιτο

Γ4α.

ἀγαθῶν: ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός ως γενική της αιτίας/γενική αντικειμενική στη λέξη «αἴτιος».

γεγενημένος: κατηγορηματική μετοχή, εξαρτάται από το ρήμα δείξης «φανήσεται», συνημμένη στη λέξη «ἐκεῖνος», ως κατηγορούμενο στο «ἐκεῖνος».

ποιῆσαι: ἀναρθρο τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο «ἠναγκάσθη» ταυτοπροσωπία.

ἐν ταῖς εὐτυχίαις: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός της κατάστασης στο ρήμα «ἐπεδείξατο».

ἀδελφός : κατηγορούμενο στο «Εὐκράτης» μέσω του συνδετικού «ῶν».

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Γ4β. «ἐπεὶ τὴν γε πρὸς ὑμᾶς εὐνοίαν ... ἐχθρῶν ἐπεδείξατο»: δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο ἐπεὶ, εκφέρεται με ἑγκλιση οριστική (ἐπεδείξατο), γιατί δηλώνει το πραγματικό αίτιο και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στα ρήματα μετέσχε / ἂν ἔχοιεν των προηγούμενων κύριων προτάσεων.